

Το κατηγορούμενο

[15] Ἄπας ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος, ὃ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, κὰν μεγάλην πόλιν οἰκῶσι κὰν μικράν, φύσει καὶ νόμοις διοικεῖται. τούτων δ' ἡ μὲν φύσις (δοτ. επιρρημ. του μέσου) (γεν. διαίρ.) ἐστὶν ἄτακτον καὶ κατ' ἄνδρ' ἴδιον τοῦ ἔχοντος, οἱ δὲ νόμοι κοινὸν καὶ (επιθ. μτχ / γεν. κτ.) τεταγμένον καὶ ταυτὸ πᾶσιν. ἡ μὲν οὖν φύσις, ἂν ἦ πονηρά, πολλάκις φαῦλα βούλεται· διόπερ τοὺς τοιούτους ἐξαμαρτάνοντας εὐρήσετε. [16] (=να κάνουν λάθη) οἱ δὲ νόμοι τὸ δίκαιον καὶ τὸ καλὸν καὶ τὸ συμφέρον βούλονται, καὶ τοῦτο ζητοῦσιν, καὶ ἐπειδὰν εὐρεθῆ, κοινὸν τοῦτο πρόσταγμ' ἀπεδείχθη, πᾶσιν (δοτ. αντικ.) ἴσον καὶ ὅμοιον, καὶ τοῦτ' ἔστι νόμος. ὃ πάντας πείθεσθαι προσήκει διὰ πολλά, καὶ μάλισθ' ὅτι πᾶς ἐστὶ νόμος εὐρημα μὲν καὶ δῶρον θεῶν, δόγμα δ' ἀνθρώπων φρονίμων, ἐπανόρθωμα δὲ τῶν ἐκουσίων καὶ ἀκουσίων ἀμαρτημάτων, πόλεως δὲ συνθήκη κοινή, καθ' ἣν πᾶσι προσήκει ζῆν τοῖς (γεν.. αντικ.) (γεν. υποκ.) (δοτ. προσ.) ἐν τῇ πόλει.

Δημοσθένης, Κατ' Ἀριστογείτονος Α' 15 – 16

οἰκῶσι	= κατοικούν	πρόσταγμα	= προσταγή, κανόνας
δόγμα	= ἀποψη, ἀπόφαση	ἄτακτον	= ακανόνιστο, ακατάστατο
συνθήκη	= συμφωνία		

Εργασίες

1. Να μεταφράσετε το κείμενο.
2. Στο κείμενο επιχειρείται μία σύγκριση. Ποια είναι τα δύο μέρη που συγκρίνονται;
3. Να κλιθούν σε ενικό και πληθυντικό οι πλάγιες πτώσεις των ακόλουθων ουσιαστικών: βίος, φύσει, πόλιν, ἄνδρα, εὐρημα, συνθήκη
4. Να κλιθούν ο παρακείμενος και ο υπερσυντέλικος μέσης φωνής των ακόλουθων: τεταγμένον (θ. τάττ-), πείθεσθαι (θ. πειθ-)
5. Να κάνετε πλήρη αναγνώριση των κατηγορουμένων του κειμένου (ρήμα εξάρτησης και υποκείμενο).

➔ ΤΟ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟ - Θεωρία

➤ Γενικά:

Το Κατηγορούμενο δίνει με τη μεσολάβηση ενός συνδεδεικτού ρήματος (είμι, ἔφυν, τυγχάνω, γίγνομαι, αἰρούμαι, φαίνομαι, νομίζομαι...) μια **ιδιότητα ή ποιότητα σταθερή** στο υποκείμενο ή το αντικείμενο.

➤ Είδη του Λόγου που μπορούν να είναι Κατηγορούμενα

Το Κατηγορούμενο μπορεί να είναι:

- ουσιαστικό (π.χ. Ἡ πόλις φρούριον κατέστη)
 - επίθετο (π.χ. Ὁ Ἀριστείδης ἐστὶ δίκαιος)
 - αντωνυμία (π.χ. Φίλιππος ἐγένετο τηλικούτος [τόσο μεγάλος])
 - μετοχή (π.χ. Οὗτός ἐστιν ὁ ἀδικήσας)
 - απαρέμφατο (π.χ. Τὸ λακωνίζειν ἐστὶ φιλοσοφεῖν)
 - αριθμητικό (π.χ. Οἱ ἐθέλονται ἦσαν δισχιλίοι)
 - αναφορική πρόταση (π.χ. Φίλιππος ἐστὶν ὅ,τι ἂν εἴποι τις)
 - επίρρημα (π.χ. Ἡ ἀγορὰ ἦν πλησίον)
 - οι προθέσεις: εν + δοτική
εις, ἀμφί, περί, κατά, ὡς, πρός, ὑπέρ + αιτιατική
- όταν δηλώνεται ένα ποσό κατά προσέγγιση ή υπέρβαση (π.χ. Οὗτοι ἦσαν ὑπὲρ τοὺς χιλίους)

➤ Η Συμφωνία του Κατηγορουμένου με το Υποκείμενο:

Όσον αφορά τη συμφωνία Κατηγορουμένου και Υποκειμένου παρατηρούμε τα εξής:

- 1 **όταν το Υποκείμενο είναι 1 και το Κατηγορούμενο είναι επίθετο ή μετοχή, τότε το Κατηγορούμενο συμφωνεί με το Υποκείμενο σε γένος – αριθμό – πτώση.**
(π.χ. Ὁ Ἀριστείδης ἐστὶ δίκαιος.)
- 2 **όταν το Υποκείμενο είναι 1 και το Κατηγορούμενο είναι ουσιαστικό, τότε το Κατηγορούμενο συμφωνεί με το Υποκείμενο οπωσδήποτε στην πτώση, τυχαία στα υπόλοιπα.**
(π.χ. Ὀλυμπος ἐστὶν ὄρος.)
- 3 **όταν τα Υποκείμενα είναι πολλά ἔμψυχα του ίδιου γένους, τότε το Κατηγορούμενο μπαίνει στον πληθυντικό και στο ίδιο γένος με τα Υποκείμενα.**
(π.χ. Μήτηρ καὶ θυγάτηρ εἰσὶ καλάϊ)
- 4 **όταν τα Υποκείμενα είναι πολλά και ἔμψυχα διαφορετικού γένους, τότε το Κατηγορούμενο μπαίνει στον πληθυντικό και στο επικρατέστερο γένος –πρώτα αρσενικό, μετά θηλυκό-.**
(π.χ. Ἡ ἀδελφή καὶ τὸ τέκνον ἀγαθαί ην)
- 5 **όταν τα Υποκείμενα είναι πολλά και ἄψυχα διαφορετικού γένους, τότε το Κατηγορούμενο μπαίνει πάντα στον Πληθυντικό ουδέτερου γένους.**
(π.χ. Λίθοι τε καὶ πλίνθοι καὶ ξύλα καὶ κέραμος ἀτάκτως μὲν ἐρριμμένα οὐδὲν χρήσιμά ἐστιν.)
- 6 **όταν τα Υποκείμενα είναι άλλα ἔμψυχα και άλλα ἄψυχα, τότε το Κατηγορούμενο μπαίνει ή στο γένος των ἐμψύχων ή σε ουδέτερο γένος.**
(π.χ. Ἡ μὲν τύχη καὶ Φίλιππος ἦσαν τῶν ἔργων κύριοι. [υπεύθυνοι])

➤ Ασυμφωνία του Κατηγορουμένου με το Υποκείμενο:

Όταν όμως το Κατηγορούμενο δε συμφωνεί με την πτώση του Υποκειμένου, μπαίνει σε πτώση Γενική και διακρίνεται σε:

- Γενική κατηγορηματική κτητική (π.χ. Ὁ ναός ἦν τῆς θεάς.)
- Γενική κατηγορηματική διαιρετική (π.χ. Ἦν δὲ καὶ οὗτος τῶν στρατηγῶν.)
- Γενική κατηγορηματική της ιδιότητας (π.χ. Τούτου τοῦ τρόπου εἰμί. [αυτοῦ του χαρακτήρα])
- Γενική κατηγορηματική της ὕλης (π.χ. Αἱ ἀσπίδες ἦσαν χαλκοῦ.)
- Γενική κατηγορηματική της αξίας (π.χ. Ἡ οἰκία ἦν χιλίων ταλάντων.)
- Γενική κατηγορηματική της καταγωγής (π.χ. Δαρείου καὶ Παρυσάτιδος γίνονται παῖδες δύο.)

➤ Το Προληπτικό Κατηγορούμενο:

Πέρα από τα παραπάνω έχουμε και το **Προληπτικό Κατηγορούμενο ή του Αποτελέσματος**. Ονομάζεται έτσι γιατί αποδίδει μια ιδιότητα που πρόκειται να αποκτήσει το Υποκείμενο ή το Αντικείμενο όταν ολοκληρωθεί η ενέργεια του ρήματος. Γι' αυτόν το λόγο όσα ρήματα παίρνουν προληπτικό κατηγορούμενο δηλώνουν εξέλιξη ή μεταβολή (π.χ. *Τὴν πόλιν παρεσκευάσαμεν καὶ ἐς πόλεμον καὶ ἐς εἰρήνην ἀνταρκεστάτην.*)

➤ **Το Επιρρηματικό Κατηγορούμενο:**

Εξάλλου, υπάρχει και το **Επιρρηματικό Κατηγορούμενο**, το οποίο αναφέρεται βέβαια στο Υποκείμενο ή το Αντικείμενο ωστόσο προσδιορίζει το ρήμα και εκφράζει:

- **Τόπο** (π.χ. *Οἱ δὲ ἄλλοι σκηνοῦμεν ὑπαίθριοι.*)
- **Χρόνο** (π.χ. *Κατέβαινον εἰς τὰς κόμας ἀπὸ τοῦ ἄκρου ἤδη σκοταῖοι.*)
- **Τρόπο** (π.χ. *Οἱ Πλαταιῆς ἐχώρουν ἄθροοι. [όλοι μαζί]*)
- **Τάξη – Διαδοχή** (π.χ. *Πρῶτος δὲ πάντων Φείδων Ἀργεῖος νόμισμα ἔκοψεν.*)
- **Σκοπό** (π.χ. *Κερκυραίοις βοηθοὶ ἦλθομεν.*)

Ως Επιρρηματικά Κατηγορούμενα χρησιμοποιούνται συχνά οι παρακάτω λέξεις: *ἐκὼν, ἀκούσιος, ἄσμενος, αὐτοκράτωρ, πρῶτος, ὑπόσπονδος, δεύτερος, ὕστερος, τελευταῖος, μέσος, σκοταῖος, χρόνιος.*

➤ **Το Κατηγορούμενο Γενικής Έννοιας:**

Όταν το υποκείμενο δηλώνει κάτι γενικό, τότε το κατηγορούμενο μπαίνει σε ουδέτερο γένος ενικού αριθμού.

π.χ.: *Αἱ μεταβολαὶ εἰσιν λυπηρόν.*

ΤΟ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟ - Εργασίες

1. Να εντοπίσετε τα κατηγορούμενα στις παρακάτω προτάσεις και να αναγνωρίσετε το είδος τους:

α. Τὰ μὲν κατηγορημένα οὕτως ἐστὶ πολλὰ καὶ δεινὰ (= Οι κατηγορίες είναι τόσο πολλές και φοβερές).

β. Ἐπίδαμνός ἐστι πόλις.

γ. Εἰ τοιαύτη ἐστὶν (ἢ γυνὴ) οἷαν σὺ λέγεις.

δ. Πάντων δεινότατόν ἐστι διαβολή.

ε. Ὑπαίθριοι δ' ἔξω ἐστρατοπεδεύετε.

στ. Πρῶτος ἔλεξεν αὐτῶν Καλλίας ὁ δαδοῦχος.

ζ. Ἦρετο δὲ τὸ ὕψος τοῦ τείχους μέγα.

η. Ἐγὼ σε, ὦ Φαλῖνε, ἄσμενος ἐόρακα.

2. Να αναγνωρίσετε το είδος των γενικών κατηγορηματικών στις επόμενες προτάσεις.

α. Χαλκηδὼν βασιλέως ἐστίν.

β. Τοιούτων μὲν ἐστε προγόνων.

γ. Ἡ κρηπίς ἐστι λίθων μεγάλων.

δ. Οὗτος δ' ἐτῶν μὲν ἐστὶν πλειόνων ἢ πενήκοντα.

ε. Χιλίων ἢ δίκη μόνον ἦν δραχμῶν.

στ. Ἦν δὲ τῶν αἰρεθέντων Καλλίας Ἴππονίκου.

3. Να χαρακτηρίσετε τα επιρρηματικά και προληπτικά κατηγορούμενα στις παρακάτω περιόδους.

α. Κατέβαινον εἰς τὰς κόμας σκοταῖοι.

β. Οἱ Ἀρκάδες πρῶτοι πλέουσι.

γ. Ἐχων δὲ τούτους Κῦρος ἀφίκετο αἰφνίδιος.

δ. Χρὴ παῖδας ἐκδιδάσκεσθαι σοφούς.

ε. Ηὔξατο διὰ ταῦτα τὸ ὄνομα αὐτοῦ μέγα.